

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ПРИВАТНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В статті розглядаються різні підходи вітчизняних і зарубіжних науковців до організації культурного-освітнього простору вищого навчального закладу. Автори досліджують впровадження принципів реформування вищої освіти, серед яких найголовнішими є демократизація, гуманізація і гуманітаризація, принцип активності викладача і студента, національний та регіональний підхід у розробці освітніх програм, єдність і взаємозв'язок освіти та життєвого шляху особистості, інтеграція вищої освіти, науки і виробництва в недержавних закладах освіти. Особливості організації культурного освітнього простору приватного навчального закладу проаналізовано на прикладі Макіївського економіко-гуманітарного інституту.

Ключові слова: культурно-освітній простір, приватний вищий навчальний заклад, позааудиторна робота.

В статье рассматриваются различные подходы отечественных и зарубежных педагогов к организации культурно-образовательного пространства. Авторы исследуют реализацию принципов реформирования высшего образования, главными среди которых являются демократизация, гуманизация и гуманитаризация, принцип активности студента и преподавателя, национальный и региональный подход к разработке образовательных программ, единство и взаимосвязь образования и жизненного пути личности, интеграция высшего образования, науки и производства в негосударственных учебных заведениях. Особенности организации культурно-образовательного пространства частного учебного заведения проанализированы на примере Макеевского экономико-гуманитарного института.

Ключевые слова: культурно-образовательное пространство, частное высшее учебное заведение, внеаудиторная работа.

The article considers different approaches of the Ukrainian and foreign educators to the organization of cultural and educational space. The authors investigate the implementation of main principles of higher education reform, the main of them are democratization, humanisation and humanitarisation, principle of active participation of both student and teacher, national and regional approach to the curricula development, interconnection of education and individual life, integration of higher education, science and economy in non-state educational institutions. The peculiarities in the organization of cultural and educational space are analysed, using as the example Makeyevka Institute of Economics and Humanities.

Key words: cultural and educational space, private higher educational institution, extra-curricular work.

Постановка проблеми в загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Проблема освітнього простору та освітнього середовища вищого навчального закладу почала активно розроблятися в 90-х роках ХХ століття і зараз продовжує розроблятися як вітчизняними, так і зарубіжними, зокрема російськими, фахівцями, про що свідчать численні публікації. Педагогічна наука і практика, відповідно до напрямку реформування освіти, особливої уваги надає взаємозв'язку культури, суспільства та освітньої діяльності.

Поява в нашій країні приватної освіти свідчить не лише про соціально-економічні, але й про серйозні соціокультурні, психологічні та структурні зміни в українському суспільстві. Темпи та напрямок цих змін багато в чому залежать від особистісної складової суспільного розвитку, насамперед від того, наскільки активно кожна людина буде набувати рис соціальної суб'єктності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Функціонування освітнього простору розглядаються з різних позицій і підходів в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців. Аксіологічний підхід в своїх дослідженнях використовують Є.Бондаревська, Л.Виготський, В.Ликов, В.Селіванов, Н.Сергеев, І.Якіманська, з культурологічної точки зору поняття освітнього простору розглядається в дослідженнях Ю.Вишневецького, Л.Когана, І.Приходько, системний підхід використовують А.Бондаревська, В.Гінецинський, з точки зору синергетики освітній простір характеризують А.Веряєв, Б.Гершунський, В.Заболотський, О.Князева та інші.

У цьому напрямку здобувають особливу значимість концепції, що вирішують питання організації цілісного освітнього простору в контексті культури; впливу різноманіття і розмаїтості компонентів освітнього простору школи та вищого навчального закладу на становлення особистості; створення оптимальних умов для самореалізації особистості (Андреев В.І., Асмолов А.Г., Бабанський Ю.К., Беспалько В.П., Біблер В.С., Бім-Бад Б.М., Бондаревська Є.В., Валицька А.І., Зоріна Л.Я., Каган М.С., Лернер І.Я., Матюшкин А.М., Махмутов М.І., Підкасистий П.І., Сенько Ю.В., Сіненко В.Я., Чошанов М., Шамова Т.І., Щукіна Г.І., Якіманська І.С. і ін.).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У науці і педагогічній практиці зустрічаються різні тенденції та підходи до застосування терміна «простір»: глобальний освітній простір, єдиний освітній простір, інтегрований освітній простір, інформаційно-освітній простір, культурно-освітній простір, виховний простір тощо. Кожне із словосполучень є реально існуючим феноменом, який містить певний перелік елементів, що характеризують певну сферу людської діяльності [4, с.250]. Культурно-освітній простір приватного вищого навчального закладу є новим явищем, яке потребує детального дослідження з метою його удосконалення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цього дослідження є надати аналітичну характеристику культурно-освітнього простору приватного закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів.

Поява платної освіти в Україні, зокрема приватних вузів, викликало неоднозначну оцінку громадськості, дискусії з цього приводу. Деякі їх учасники вважають, що залучення комерційних засад у систему освіти призводить до її руйнування та зниження інтелектуального та духовного потенціалу суспільства, бо це загрожує виключенням з освітнього процесу значної маси його потенційних учасників. З іншого боку, прибічники пріоритетного розвитку небюджетних форм освіти вважають, що в найближчій перспективі держава буде не в змозі забезпечувати необхідні фінансові затрати, а це, в свою чергу, не дозволить задовольнити зростаючий попит на освітні послуги, призведе до зниження освітнього потенціалу нації.

В освітньому просторі формується науковий, культурний, духовний базис будь-якого суспільства. Існує взаємообумовлений зв'язок між процесами, які відбуваються в суспільстві, і рівнем розвиненості освітнього простору.

Освітній простір характеризується вченими як єдність дій усіх суб'єктів освіти і усіх пов'язаних з освітою сфер, особливо культури, медицини, екології тощо.

Проф. О. В. Гукаленко трактує сутність поняття «освітній простір» з точки зору його полікультурності і розглядає його як територіально визначений простір, який відображає специфічні характеристики етнічного розмаїття і слугує універсальним освітнім середовищем соціалізації учнів різних національностей, яке включає як формальні, так і неформальні структури. Автор підкреслює, що найвищою цінністю полікультурного освітнього простору є людина, особистість учня, а головний сенс і мета освіти повинні бути пов'язані з його розвитком, соціально-педагогічною підтримкою, захистом індивідуальності, ненасильницьким культурно відповідним вихованням, створенням умов для творчої самореалізації [2].

Узагальнюючи дослідницькі роботи в галузі організації освітнього простору професійних закладів освіти (А.М. Данілов, В.І. Данильчук, А.А. Греков, Є.А. Клімов,

П.А. Сідоров, Н.К. Сергєєв, І.П. Смірнов та ін.), можна назвати групу факторів, які впливають на розвиток середовища освітньо-професійного становлення студентів:

- макрофактори (регіональний і муніципальний освітній простір);
- мезофактори (інфраструктура навчально-професійного комплексу освітнього закладу);
- мікрофактори (соціально-психологічна готовність викладацького складу до інноваційної діяльності в культуро відповідному освітньому просторі, а також фізичне оточення, персональний і між особистий простір студентів, програмно-методичне забезпечення професійної школи) [1, с. 17].

Сьогодні на території України важко знайти такі вузи та навіть коледжі, гімназії і ліцеї, які зберігають повну фінансову залежність від бюджету. Економічні труднощі останніх років посилили процеси комерціалізації навіть в стінах державних вузів, де започатковано платне навчання для так званих контрактників. Більше того, для цих студентів плата за навчання, як правило, виявляється навіть вищою, ніж у приватних вузах.

Не можна не погодитись із твердженням, що сьогодні деякі небюджетні навчальні заклади досі не змогли забезпечити якість освітньої підготовки ні в плані її загального обсягу, ні в плані професіоналізму. Очевидно, що це достатньо вагомий аргумент для супротивників приватних освітніх інститутів. Проте на користь їхніх прибічників говорить той факт, що навчальні заклади, які не мають бюджетного фінансування, є більш незалежними, менш консервативними та мають вищі інноваційні можливості, ніж державні освітні заклади, що зберігають жорсткі зв'язки з адміністративними структурами та залежність від бюджетного фінансування. Незважаючи на це, все ж таки можна говорити про певні переваги навчальних закладів недержавної форми власності.

До них, перш за все, відносимо: можливість швидкого реагування на попит ринку праці; оперативне впровадження до навчального процесу нових дисциплін; залучення до роботи найбільш кваліфікованих викладачів за рахунок запровадження диференційованої оплати праці; оперативна апробація нових педагогічних технологій тощо.

В останній час вчені ставлять питання про необхідність всебічного аналізу реалізації соціалізуючої функції сучасної вищої школи, розробку нової концепції виховної роботи у вузі. Це зумовлено тим, що часом у вузівських колах висловлюються думки про те, що деполітизація та деідеологізація вузівського життя знімають питання про цілеспрямовану виховну роботу у вищій школі.

Сьогоднішній інститут є для студентів не тільки закладом освіти, який визначає їх майбутню професію і кар'єру, а й середовищем життєдіяльності, пошуку самого себе, самореалізації в конкретній пізнавальній, науковій та суспільній діяльності. Особливо помітно тенденція формування культурно-освітнього простру інституту відображена в організації виховної роботи.

Зміни соціально-демографічних характеристик студентства, його економічного статусу, ціннісних орієнтацій тощо, на думку багатьох дослідників, актуалізують необхідність вдосконалення виховної роботи у вузі, в тому числі у приватному. Адже головною функцією сучасної вищої освіти є її спрямованість на формування особистості майбутнього спеціаліста – висококваліфікованого фахівця, справжнього інтелігента та громадянина [3].

Головною метою вищої освіти є завдання формування не лише професіонала, висококваліфікованого спеціаліста, а в першу чергу інтелігента – людини з розвинутим моральним почуттям, широкою ерудицією, громадянськими якостями. На досягнення цієї мети і повинна перш за все бути націлена реформа вищої освіти, головними принципами якої виступають: демократизація, гуманізація і гуманітаризація, принцип активності (і викладача, і студента) в системі вищої освіти, національний та регіональний підхід у розробці освітніх програм, єдність і взаємозв'язок освіти та життєвого шляху особистості, інтеграція вищої освіти, науки і виробництва.

Реалізація цих принципів в умовах приватної вищої освіти може відбуватися (і вже відбувається) з меншими втратами, ніж в бюджетних навчальних закладах. Це обумовлено, на наш погляд, перш за все тим, що приватній вищій школі не потрібно долати інертність,

яка притаманна системі бюджетної освіти. Приватна вища школа як соціальний інститут, що переживає етап становлення, бере вищезазначені принципи за основу своєї діяльності.

Сучасні концепції виховання, які враховують динамічність суспільства, знаходять відображення в практичній діяльності вищих навчальних закладів зі створення культурно-освітнього простору як середовища навчання і виховання майбутніх фахівців. Розглянемо це на прикладі діяльності одного з найбільших приватних навчальних закладів Східноукраїнського регіону.

Виховна робота в Макіївському економіко-гуманітарному інституті, одному з найстабільніших приватних вищих навчальних закладів регіону, заснованому 20 років тому, є інтегрованим утворенням і реалізується в освітньому, науково-дослідному і організаційно-управлінському процесі.

Виховна робота в інституті ґрунтується на демократизації статусних відносин студентів і педагогів, гуманізації стилю їх спілкування, розширенні студентського самоврядування. Приватний вищий навчальний заклад є особливим культурно-освітнім простором, який слугує не тільки для передачі спеціальних знань, а й для розвитку і відтворення особливого культурного прощарку суспільства, найважливішим елементом якого є сучасний конкурентоспроможний фахівець. В позааудиторній діяльності створюються умови для засвоєння студентами духовних і матеріальних цінностей. Накопичених людством, розкриття внутрішнього потенціалу, стимулювання процесу самовдосконалення.

Серед напрямків позааудиторної роботи в Макіївському економіко-гуманітарному інституті виділяються наступні:

- традиції інституту – Дебют першокурсника, день народження інституту, дні факультетів,
- пропаганда здорового способу життя серед студентів через організацію Днів здоров'я, туристичних походів тощо;
- культурний напрямок реалізується через діяльність клубів по інтересам – літературний, розмовної іноземної мови, студія естрадного танцю, команда КВК, випуск інститутської газети тощо;
- добротність – надання гуманітарної допомоги дітям-сиротам в інтернатах міста, проведення для них пізнавально-розважальних заходів.

Різноманітність напрямків і форм позааудиторної роботи сприяє виробленню індивідуального стилю життя і поведінки студента. Однак, слід відзначити, що виховна робота орієнтована в основному на проведення масових заходів і не має особистісно-орієнтованого характеру.

Кафедри інституту широко використовують свої можливості у вихованні студентів як майбутніх фахівців, що проявляється в реалізації таких аспектів діяльності як вивчення і визначення наукових здібностей, професійних інтересів студентів та залучення їх до наукових груп, об'єднань за профілем спеціальних дисциплін, участь студентів в конкурсах наукових робіт, студентських науково-практичних конференціях різного рівня (інституту, регіону, всеукраїнських та міжнародних). Тематика досліджень пов'язана з актуальними проблемами науки і суспільства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Таким чином, аналіз педагогічних досліджень в області полікультурної освіти демонструє розмаїтість і в той же час розрізненість теоретичних ідей, наукових праць, присвячених природі, змісту і структурі культурно-освітнього простору. У цьому зв'язку актуалізується необхідність систематизації й узагальнення теоретичних і практичних досліджень у даній області.

Вивчення тенденцій розвитку культурно-освітнього простору сучасного вищого навчального закладу дозволяє, слідом за А.І.Бондаревською, виділити його наступні характеристики: орієнтація на особистісно-орієнтований тип освіти, інтеграція навчального, виховного, науково-дослідного процесів, творча взаємодія науково-педагогічного колективу і студентства.

1. Бондаревская А. И. Личностно-профессиональное развитие студентов в культурно-образовательном пространстве вуза. Монография / А. И. Бондаревская. – Ростов-на-Дону : Изд-во «Булат», 2011. – 168 с.
2. Гукаленко О. В. Поликультурное образовательное пространство как среда поддержки и защиты личности учащегося. – Тирасполь : РИО ПГУ, 2000.
3. Дікова-Фаворська О. М. Особливості формування особистості майбутнього спеціаліста в умовах інституціоналізації приватної освіти : автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук зі спец. 22.00.06 – соціологія культури, науки та освіти / О. М. Дікова-Фаворська. – Харків, 1999. – 19 с.
4. Моштук В. В. Культурно-освітній простір вищого навчального закладу як важливий чинник формування проектно-технологічної культури майбутнього вчителя технологій і креслення / В. В. Моштук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2001. – № 3. – С. 248-256.
5. Полякова Я. В. Проблема полікультурного освітнього простору в пострадянській педагогічній науці // Матеріали II міжнародної научно-практичної конференції «Наука и технологии: шаг в будущее - '2007» 1-15 марта 2007 г. – Том 3. Педагогическое науки. – Днепропетровск: Наука и образование, 2007. – С. 51-54.

Рецензент: д. філол. н., проф. Волков А. Р.